

addition, clinical signs of infection have never been reported.

The absence of clinical manifestations and the hidden localization in sinuses which are rarely inspected at slaughter or autopsy is most probably the reason why *L. serrata* is seldom observed.

The lifecycle of the parasite in the reindeer area is not known and larval cysts in reindeer have never been reported or noted by the authors.

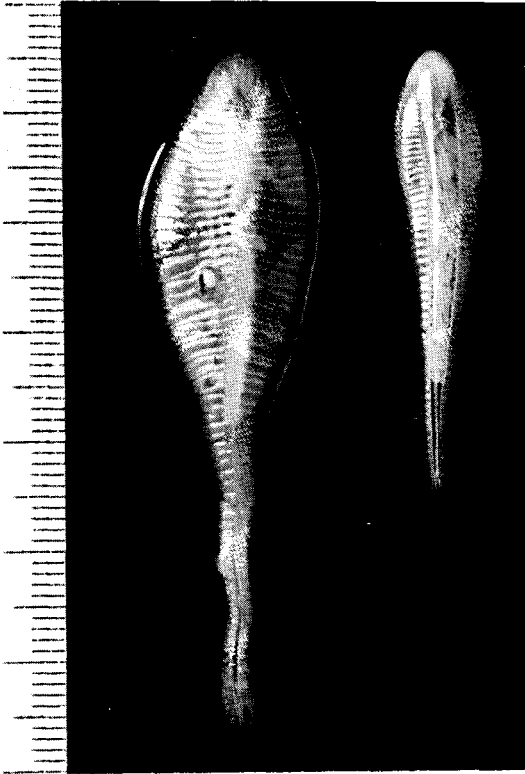

Fig. 1. *Linguatula serrata* from reindeer.
Tungmask (*Linguatula serrata*) från ren.

Literature

- CHRISTENSSON, D., v. GEIJER, J. & NORDKVIST, M. 1974. Tungmask påvisad hos ren i Sverige. - Sv. Vet. Tidn. 21 (26): 717-719.
- SKJENNEBERG, S. 1965. Rein og reindrift. AS Fjellnytt. Lesjaskog, Norge, p. 96.
- SKJENNEBERG, S. & SLAGSVOLD, L. 1968: Reindriften og dens naturgrunnlag. Scandinavian University books. p. 145.

Artikkelen mottatt (accepted) 18. november 1982.

DISPUTASER

NIGEL LEADER-WILLIAMS, 1980:

Ecology of introduced reindeer on South Georgia.

Økologi hos reinsdyr innført til Syd-Georgia.

Avhandling levert til Faculty of Clinical Medicine of the University of Cambridge, september 1980.

Forfatteren oppholdt seg på Syd-Georgia for feltstudier 3 somre i årene 1973-76. Arbeidet omfatter en samlet beskrivelse av utsetting og av populasjonens senere utvikling. Videre beskrives beite og beitevalg, vekst, kondisjon og dødelighet samt populasjonsdynamikk.

Sammendrag: Norsk rein (*Rangifer tarandus*) ble innført på den subarktiske øy Syd Georgia i 1911 og 1925 og består nå av tre adskilte flokker. Flokkene befant seg i forskjellige grader av «økologiske bølger» og med forskjellig dyretetthet under observasjonstiden fra 1973 til 1976. Barff-flokken hadde minket i antall siden slutten av 1950-årene. Royal Bay-flokken utviklet seg ved utvandring i tiden 1961-65, mens Busen-flokken begynte å avta gjennom 70-årene. En innsamling av skutt («cullled») rein og av kadavre fra naturlige dødsårsaker var hovedmaterialet i studiet. Aldersbestemmelsene ble utført ved en kombinasjon av tannfrembruddsmønster og årringer i sementlaget i fortennene.

Snødekket begrenset beitevalget i de tre vintermånedene nesten utelukkende til «tussock gras» (*Poa flabellata*) langs kysten. Lav hadde liten betydning på Syd Georgia i motsetning til hva det har på den nordlige halvkule. I sommertiden valgte reinen næringsrik føde fra den artsfattige grønnvegetasjon som hadde reagert uheldig på beitingen.

Kroppsstørrelsen var i alminnelighet minst i Barff-flokken. Den var større i Royal Bay-flokken som opptar nylig innvadererte områder. Den var også større i Busen-flokken som er av en annen genetisk opprinnelse. Det var markerte sesongmessige fluktuasjoner i vekten av kropp og organer samt i fettreservene. Drektighets- og dødsrater var høye hos voksne. Levetiden var kort sammenlignet med reinpopulasjoner på den nordlige halvkule. Styrtninger utfor bratte fjell og svulne kjevebein var viktige dødsårsaker hos voksne rein. Det siste lot til å ha sammenheng med dyretettheten. Da det ikke finnes rovdyr, er den tidlige kalvedødeligheten lav. Overbeiting av tussock-graset og derav følgende nedgang i vinterbeitenes bæreevne er den viktigste faktor som kontrollerer dyretallet.

Kalvedødelighet og skjev kjønnsfordeling er de faktorer som best avspeiler populasjonenes svar på de forskjellige økologiske forhold. Tilstedeværelsen av tussock-graset er hovedårsaken til at det ikke har vært noe sammenbrudd av reinstammen på Syd Georgia.

LENNART LUNDMARK, 1982:

Uppbörd, utarmning, utveckling.

Det samiska fångstsamhällets övergång till rennomadism i Lule Lappmark.

Avhandling för filosofisk doktorsexamen försvarad vid Universitetet i Umeå 28. mai 1982.

Inledning: Det finns minst två åsikter om målsättningen för en doktorsavhandling i historia. Den ena riktningen ser avhandlingen som ett gesällprov där författaren skall demonstrera att han/hon kan tillämpa vedertagna metoder för att fastställa historiska fakta. Andra menar att avhandlingen dessutom skall ha vidare historievetskapsliga perspektiv och innefatta teoretiska ansatser samt försök att tolka förändringsprocesser.

Denna senare våg är betydligt svårare. Varje avhandling av den typen måste försöka täcka in ett så stort fält att alla delfrågor inte kan penetreras lika grundligt. Trots denna risk försöker den här avhandlingen uppfylla åtminstone några av kraven hos dem som förespråkar den senare vägen. I grunden handlar den om övergången från ett produktionssätt till ett annat, från samiskt fångstsamhälle till rennomadism. Tolkningsförsöket vilar på en analys av utvecklingen i Lule lappmark under senare delen av 1500-talet och början av 1600-talet.

Avhandlingen inleds med en granskning av några äldre teoretiska förhållningssätt — evolutionism och diffusionism — som har varit av stor betydelse i forskningen om samernas och renskötelsens historia. Dessa teorier förklaras vara oförmögna att fylla de krav som i dag ställs på historisk förklaring. I stället lanseras en begreppsram som kombinerar marxistisk och ekologisk teori och i ljuset av denna presenteras de produktionssätt som konfronteras i Lule lappmark under 1500- och 1600-talet.

Avhandlingens övergripande syfte är att studera rennomadismens framväxt. Tidigare forskning inom det området i Skandinavien och Sovjetunionen refereras. Genom att granska uppgifter från hela det samiska området kan man fastställa att tecken på rennomadism visar sig i det relaterande källmaterialet för första gången i början av

1600-talet. Det får motivera att perioden kring sekelskiftet 1600 intensivstuderas. Undersökningsområdet är den ur renskötelsnäringens synpunkt centralt belägna Lule lappmark.

Även när det gäller att fixera den typ av samiskt samhälle som var förhärskande i Lule lappmark under 1500-talet måste man utnyttja jämförelsematerial från hela det samiska utbredningsområdet. En huvudfråga är om grunddragen i den ekonomiska organisation som länge levde kvar bland östliga samer även dominerade Lule och kringliggande lappmarker under 1500-talet.

Det grundläggande källmaterialet för avhandlingen är kronans räkenskaper för Lule lappmark 1553—1620. Där registreras både mantal och uppboörd hushåll för hushåll, skinnhandel och löneutbetalningar till samer. Utifrån detta material kan man också analysera skatteutvecklingen och handelsutbytet. I räkenskaperna kan man också följa den omfattande verksamheten med statliga renhjordar i början av 1600-talet.

Räkenskaperna ger dessutom besked om samernas levnadsförhållanden under olika perioder. Ett särskilt kapitel behandlar den svåra krisen under 1610-talet; då kompletteras räkenskaperna dessutom av utförliga berättelser om skattelapparnas utarmning. Med hjälp av några renräkningar i början på 1600-talet försöker jag också uppskatta omfattningen av samernas tamrenbestånd. Dessutom diskuteras vildrenens roll och förekomst. Slutligen antyds några utvecklingslinjer längre in på 1600-talet.

MORTEN RYG, Zoofysiologisk Institutt, Oslo Universitet, 1982:

Endocrine components in the control of annual cycles of growth and fattening in male *Cervidae*.

Indresekretoriske komponenter i kontrollen av de årlige svingninger av vekst og fetning hos hanlige hjortedyr.

Forsvart for Den filosofiske doktorgrad ved Oslo Universitet 21. oktober 1982.